

Kul til kongehuset

De første skriftlige kilder om kulsvidning i Nordsjælland er fra 1500-tallet. Det er Chr. III, der befaler abbeden på Esrum Kloster at levere trækul til kongehuset. En ordre, som gik direkte videre til klostrets fæstebønder.

Trækul blev brugt i mange sammenhænge; Til at fremstille krudt og i essen hos smedene, der slog mønt og fremstillede våben for kongen. Som filter, når apotekeren skulle rense væsker, og i brændeovnene hos dem, der havde råd.

Nærheden til København, hvor kongen boede, og hvor udviklingen gik stærkest, gjorde de nordsjællandske bønder til meget erfarne kulsviere. Et speciale de udvidede gennem hele 1700 og 1800-tallene.

I starten af 1700-tallet havde hver bonde i området mellem Arresø og Esrum Sø tilladelse til 1 eller 2 miles. Enkelte havde flere. Først omkring 1800 kom de fattige husmænd og forstfolkene til at spille en større rolle for omfanget af kulsvidningen.

De sidste kulsvidninger i Nordsjælland foregik i 1930'erne.

De kaldte ham Kulfanden

Kulfanden var fra Maarum Tinghuse, og han var god til at tjene - og holde - på skillingerne.

En af historierne om ham fortæller, hvordan han udnyttede situationen efter et stort stormfald i 1902. Han opkøbte alt det væltede nåletræ og tjente ikke alene en del på tømmeret, men han ansatte også folk til at producere trækul af affaldstræet.

Udadtil gjorde Kulfanden dog ikke noget større væsen af sin formue, og rygter fortæller, at man efter hans død fandt adskillige bundte sedler under hans madras.

Trækul er bare bedre

Trækul har flere fordele. Ved kulsvidning fjernes vandet og træets brandbare gasser, så kullene brænder mere stabilt, uden flamme og uden generende affaldsstoffer. Det gør trækul egnet til brug indendøre og meget lettere at transportere. Ved afbrænding kan trækul nå op på meget høje temperaturer, som gør dem specielt egnede til metalhåndværk.

Afhængig af træart bliver
300 kg træ til ca. 60 kg

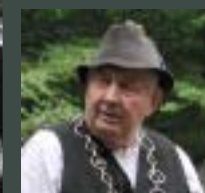
Trækul ... en forudsætning for Danmarks udvikling

De høje varmegrader, trækul kan give, var en forudsætning for den tidlige udvinding og bearbejdning af metaller. I bronzealderen (2000 til 500 år f.Kr) importerede danskerne kobber og tin, som blev smeltet sammen til bronze. Det krævede temperaturer på omkring 1000 °C. I jernalderen (500 f.Kr til 800 e.Kr) steg behovet for trækul voldsomt, hvilket betød en reduktion i skovens udbredelse. Jernudvindingen fra myremalm fra de danske moser krævede temperaturer på op til mere end 1500 °C, hvilket kun kunne opnås ved brug af trækul.

Øksehoved i jern fra slutningen af 900-årene.
(Foto venligst udlånt af Nationalmuseet)

Kulsviere i Gribskov

Et gammelt håndværk genoptages

Hen over vinteren 1982- 83 stod Lokalhistorisk Arkiv i Helsingør for en studiekreds om kulsvidning i Maarum Sogn. De 24 deltagere i studiekredsen blev så tændt på sagen, at de besluttede selv at prøve kulsvidning i praksis. En skovløber i kredsen skabte kontakten til Statsskovdistriktet, og gruppen fik stillet en plads til rådighed i skoven ved Duemosehus i Ejlstrup.

Hjælp fra en kender

Ved den første milebrænding, som foregik i juli 1983, havde gruppen inviteret en med, der som knægt havde hjulpet sin far med kulsvidning på Karlebo Overdrev. Han kunne derfor hjælpe med gode råd undervejs i processen. Mange erfaringer blev gjort, noget gik godt og andet mindre godt. Derfor opstod ønsket om at prøve kræfter med kulsvidningen igen året efter.

Et kulsvierlaug bliver til

Som sagt så gjort. I juni 1984 steg røgen igen fra milen i Gribskov og efter veludført brænding besluttede gruppen så at danne Maarum Kulsvierlaug.

Det skete året efter den 28. juni 1985 på kulmilepladsen. Et laug med vedtægter, op til 19 kulsviere med høj moral, en rigtig Oldermann ... og en lille gewesen dertil !

Nattevagt ved kulmilerne

Maarum Kulsvierlaug laver milebrænding en weekend om året. Milebrændingen starter torsdag aften, hvor de 2 første miles sættes op. De tændes fredag morgen og brænder frem til lørdag, hvor den ene åbnes, og en 3. sættes op. Døgnet rundt, fra fredag morgen til søndag morgen sidder kulsvierne skiftevis på vagt ved milerne, som nu Oldermannen har bestemt.

Leverancen til kongehuset genoptages

Maarum Kulsvierlaug leverer igen kul til kongehuset, som i flere år har hentet kul til Fredensborg.

Tivoli har også fået kul fra lauget, nemlig ellekul til fyrværkeriet.

Maarum Kulsvierlaug

Mød kulsvierne fra Maarum Kulsvierlaug

Hvert år - den anden lørdag i juli - inviterer Maarum Kulsvierlaug alle, der har lyst, til at møde op på milepladsen ved Duemose i Gribskov.

Kl. 15 giver Oldermannen ordre til kulsvierne om at åbne en mile, så gæsterne kan se kvaliteten på årets trækul, og en ny mile sættes op. Så er der skovtur med skovens folk, som fortæller historier om skoven og kulsvierne. Derefter mødes alle omkring grillen, hvor den medbragte mad steges over de nylavede trækul. Dagen slutter med levende musik, fællessang og almindelig hygge, så længe humøret er til det.

Kulsvierpladsen ligger inde i skoven. Sæt bilen ved Duemosehus og følg skiltene. Gribskovbanen til Duemose St. eller bus 356.

Maarum Kulsvierlaug kan kontaktes gennem Bent Olsen på tlf. 48 79 67 65.

Produktion: Maarum Kulsvierlaug med økonomisk støtte fra Skov- og Naturstyrelsen, Frederiksborg Statsskovdistrikt. Foto: Maarum Kulsvierlaug hvis ikke andet er nævnt. Trykt december 2004.

Foto: Mogens Pedersen

Foto: Mogens Pedersen